

imajo »Domače ognjišče« — med tema listoma je pa praznata, ki jo moramo popolniti. Ustanoviti moramo tudi list za šoli odraslo mladino. To se je tudi zgodilo. Dne 25. julija 1908 je izšla kot priloga »Dom. ognjišča« 1. številka novega lista za šoli odraslo mladino pod imenom »Naša bodočnost«. Urednik je postal mladinski pisatelj Andrej Rape.

V imenu samem je izražen namen in smoter lista. Starost omaga in umrje. Mladina je, ki stopi na naša mesta. Na mladini sloni bodočnost narodova. Po končani ljudski šoli jih gre mnogo v srednje šole; še več jih pa je, ki nimajo sredstev, da bi se naobraževali dalje. Takim preti nevarnost, da pridejo v slabo družbo in se pogube v kipečem valovju življenja. Takim v podporo, obrambo in zaslonbo hočemo priskočiti mi, zato smo ustanovili list »Naša bodočnost«. Tako je pisal Gangl v uvodniku 1. številke.

Svetovna vojna je tudi »Naši bodočnosti« prestrigala nit življenja. Namesto nje izhaja danes »Sokolčič«.

Rojenice so poklonile našemu jubilarju ob njega rojstvu tudi trnjevo rdečo rožo-vrtnico, ki je znak Ganglove goreče ljubezni do svojega stanu, naroda in domovine. Z vsemi silami je deloval na to, da je združil slovensko učiteljsko v močno organizacijo, ki je dobila z njegovim sodelovanjem nerazrušljivi temelji v obliki učiteljske gospodarske organizacije. Posebno na srečo mu je bila želja po ustanovitvi lastne učiteljske tiskarne. Misel o Učiteljski tiskarni se je porodila v Ganglovi glavi in jo je najprvo razodel leta 1898., ko je praznovala naša bivša »Zaveza« v Ljubljani svojo desetletnico. Čakali smo ugodne prilike, ki se nam je nudila leta 1905., ko je bila na prodaj Kleinova tiskarna. Po Ganglovi sodelovanju in posredovanju smo napravili pogodbo z lastnico tiskarne dne 20. maja l. 1906. Pogodili smo se za 48.000 kron. Priskočila sta nam na pomoč »Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta« in »Vdovski učiteljski društvo«. Iz nič smo ustvarili našo tiskarno; od tam, kjer in kakor stoji danes, smo jo dvignili z iz ljubezni do stanu prepojenimi Ganglovimi nasveti in pod spretnim vodstvom tovariša Ivana Bernota do prvega učiteljskega kulturnega zavoda te vrste v našem troimenem narodu.

Z veseljem zadoščanjem moramo danes poudarjati, da so vsi načrti glede tiskarne uresničeni po Ganglovi krepki volji in smotreni previdnosti; obrodili so nam že lepe sadove (tvornica šolskih zvezkov, tvornica učil itd.), a še lepše obrode zanamcem.

Tvornici šolskih zvezkov je tudi Gangl kumoval in velike zasluge ima pa tudi pri ustanovitvi »Tvornice učil«, ki ji je pa pravi duševni oče naš finančnik in gospodarski talent Ivan Bernot.

»Rezervni sklad«, iz katerega črpajo zaslužni voditelji UJU, poverjenstvo Ljubljana, svoje potnine na seje v Beograd in drugam v korist učiteljskega, je Ganglova ustanova.

Misel o ustanovitvi »Učiteljske hranilnice in posojnice« je izprožil Gangl ob priliki, ko sva ob otvoritvi »Hrvatskega učiteljskega konvikta v Zagrebu« preštudirala upravo »Hrvatske učiteljske štedne in predujamne zadruge«.

»Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta« je pri ustanovitvi prisostvoval in sodeloval zopet naš jubilar, ki je stal ob strani in podpiral z velikim navdušenjem prvega predsednika Andreja Žumra. Danes je predsednik temu društvu Gangl, ki se trudi z vsemi možnimi silami, da bi čimprej stala stavba, v kateri bodo imeli zavetje učiteljski otroci, ki se bodo šolali v Ljubljani. Prostor že imamo in po dovršeni tvornici učil pride na vrsto učiteljski konvikti. Za to nam jamči Gangl s prijateljem Ivanom Bernotom, zakaj ta naša institucija ne bo v korist samo učiteljskega, ampak slovenskemu narodu sploh.

Kakor želi Gangl sreče svojemu stanu in ljubljenski mladini, kakor si želi njegove jasne in zaslužne bodočnosti, razvoja in razmaha vseh njegovih duševnih in telesnih sil do človeku zmožne popolnosti, tako si želi ustvariti sredstva s pomočjo naše gospodarske organizacije k dosegu tega smotra, sredstva, ki naj pa izhajajo iz vrst in duš naprednega slovenskega učiteljskega, ki naj tako dejansko dokaže, da je svojemu narodu v resnici najboljši prijatelj, njegov tolažnik, voditelj in svetovalec.

To je Eng. Ganglova oporoka! Ta vzorni naš tovariš, ki nam tako blage namene in načrte za dobrobit slovenske

mladine, slovenskega učiteljskega, naroda in domovine, je moral prehoditi v boju za vsakdanji kruh in za pravice svojega stanu in naroda težko trnjevo pot. Ta njegova trnjeva pot se je začela ob začetku svetovne vojne v Idriji, ko so po prizadevanju dveh »hofratov« — idrijskega in ljubljanskega — prav namenoma zaradi Gangla, kakor mi je pripovedoval r. deželni šolski nadzornik Fran Hubad, ukiniteli pripravljani razred v Idriji, da bi ga pognali od kulturnega dela na bojno polje. In res, koj prvi dan mobilizacije je Gangl že odšel v vojaški sukni proti Sv. Luciji, zapustivši doma obupano ženo in do skrajnosti užaloščeni dve nadebudni hčerki. Avstrijski »hofrati« so nameravali raztrgati vez najsrečnejšega zakona in družinskega življenja. Pa to pot se ni posrečila namera. Gangl si je v temni noči na kolodvoru pri Sv. Luciji nalomil ob nekem prepadu desno roko v zapestju. Vsled te nezgode ga je poslala vojaška oblast kot prvega invalida nazaj v Idrijo.

Meseca decembra 1916 so ga njegovi politični nasprotniki zopet vtaknili v vojaško sukno ter ga poslali v Radgono, kjer se je vežbal štiri mesece kot enoletni prostovoljec po tamošnjem snegu in dokolenskem blatu. Moral bi že odriniti na fronto. Pa po prizadevanju in posredovanju Ganglovih mnogobrojnih prijateljev, med katerimi ima posebne zasluge tov. Miroslav Premer, mu je tržaško namestništvo oziroma ministrstvo podelilo službo vadniškega učitelja na Proseku. Pa so zopet nastopili kranjski politični Ganglovi nasprotniki. Denuncirali so ga tržaškemu šolskemu referentu, da je Gangl »p. v., ein Hetzredner, Organisator der slow. liberalen Lehrerschaft, Redakteur des serbophilnen Lehrerblattes Učiteljski Tovarish« in Bog ve, kaj še vse. Član deželnega odbora kranjskega je pa nahujskal Prosečane (župnika), da naj grede k tržaškemu škofu dr. K. protestirat proti Ganglovemu imenovanju, češ, da ne pripoznava verskih dogem itd. Deželni šolski nadzornik Fran Matejčič, ki je poznal Gangla po njegovih spisih, ga je navzlic vsem denuncijacijam radevolje sprejel ter pridelil pripravnički za srednje šole v Trstu. Zmagal je vpliv Ganglovih prijateljev, ki je bil jačji kakor pa moč denuncijantov!

Človek bi mislil, da bo v Trstu konec Ganglove trnjeve poti. O, kaj šel! Kranjski klerikalci in hofrati še niso mirovali; hoteli so na vsak način poslati Gangla na fronto; zato so začeli pošiljati anonimne ovadbe naravnost generalu Borojeviću. Gangl je šel sam k Borojeviću v Postojno poizvedovat po teh denuncijacijah. S pomočjo prijatelja Ferdo Juvanca, nadučitelja v Postojni, je bil sprejet k avdijenci. General je Gangla prijazno sprejel, mu povedal, da vrže vse anonimne denunciacije v koš ter ga po daljšem prijaznem razgovoru poslal potolaženega nazaj v Trst izvrševat vzvišen svoj poklic.

Med vojno je bilo na ponudbo Ganglu mesto suplenta na ljubljanskem dekliškem liceju. Šel je tozadevno k deželnemu predsedniku grofu H. Attems. G. grof je bil že zadovoljen z nameravanjem imenovanjem, in sicer s pogojem, da k temu pritrudi tudi njegov referent hofrat K. Pa glej usodo! Gangl je tudi tu naletel na trnjevo pot. Hofrat K. pravi deželnemu predsedniku: »Gangl ist in Laibach unmöglich; er muss weit weg von Laibach, nach Galizien oder Bukovina.«

S temi vrsticami sem poleg velikih Ganglovih zaslug za mladino, učiteljski stan, narod in domovino, ki se jih raduje ob 50letnici svojega rojstva pod plodnosnim drevesom, očrtal tudi trnjevo pot, ki jo je moral prehoditi v boju za doseg svojih vzvišenih ciljev. Danes sedi Gangl kot zmagovalček in triumfator na stolu višjega šolskega nadzornika in dvornega svetnika. To naj mu bo v plačilo in zadoščanje za prestano delo in trpljenje. To odklikovanje je tudi zadoščanje slovenskemu učiteljskega, ki želi zaslužnemu jubilarju in njegovi cenjeni rodovini vsega dobrega v zvrhani meri, zakaj naš jubilar se je oklepal z vso ljubeznijo svojega stanu in našega šolstva, in samo ta ljubezen je mogla roditi toliko lepih sadov. Kar pa rodi ljubezen, gojena od značajne stanovske zavednosti, to ostane do konca dni!

Ganglovo dolgoletno delo, venčano že sedaj s prelepimi uspehi, pa bo rodilo bogate sadove tudi zanamcem, ki bodo uverjeni, da je gledal vedno v bodočnost ter imel pred očmi našo skupnost in veličino stanu in šolstva. Iz teh dveh pravirov kulture se rodi našemu narodu in domovini sijajna doba samozavesti, moči, velikosti in blaginje, kakor jo hoče našemu stanu in šolstvu zagotoviti Ganglovo delo in delo vseh onih, ki hodijo z njim isto pot pravega narodnega učitelja.

Zaslužni jubilar, le priprni si ob rojstni 50letnici na svoje ponosne prsi šopek modrih vijolic, belih zvončkov in rdečih rož ter zalivaj ta šopek s svojo srčno krvjo v nekajeni sreči do skrajnih mej človeškega življenja. Ave!

Jakob Dimnik.

Prevelika strogost in prevelika ljubezen sta enako kvarni.

E. G.

V delu za mladino.

Zapustil nas je in bili smo žalostni vsi, ki smo še ostali v šolskih klopih, saj nam je bil vzor v vsem in poznali smo ga vsi, dasi je bil 2 letnika pred nami.

Z Ganglom nas je ostavil bistven del našega tedanjega življenja in snovanja na učiteljsku.

Kako smo ga takrat pogrešali, razodevajo besede, ki sem jih našel napisane na enem izmed listov iz tistih dni, ko sem brskal po starih zapiskih in zvezkih pod streho.

Tam čitam: »Gangl je odšel. On je odšel, kojega bodrila so naravnala naše stremljenje za smotrom, da damo vso notranjost za dobrobit mladine, ki nam bo kdaj izročena v vzgojo in pouk, da damo vrisk in plak srca za korist in čast stanu, naroda in domovine.«

Gangl je bil med nami prvi, brat po smotru, brat po duši, ki je živel več nam in malo sebi, zato nam je hudo, ker ga ni med nami...«

Zastori se spuščajo raz galerije spominov. V sobi na Karlovski cesti je zbran ves naš letnik. Tu se navdušujemo za naš poklic, razmišljamo, kako bomo pristavljali kdaj vsak svoj kamen k zgradbi jugoslovenski, ki se sicer počasi, a vendar krepko dviga v dom, kjer bo v bratovskem edinstvu živel združeno brat ob bratu.

Vaje v govorništvu so danes in mi čakamo nanj. Ne spominjam se, da bi bili kdaj tako nestrpno pričakovali kakega profesorja v razred, kot smo pričakovali Gangla, ki si je s svojim ljubeznivim, tovariškim nastopom znal osvojiti nas vse. In je prišel. Pa smo posedli okoli dolge mize z resnostjo v obrazih in pričakovali, kdo pride na vrsto.

Premeril nas je zaporedoma z očmi in dejal:

»Prijatelj Vinko, danes pa ti!« In mu je povedal temo, ki naj o nji razpravlja.

Nemudoma je vstal Vinko. Vsi smo uprli vanj oči, kako izvede... Nekako nervozno je pričel. Teme se več ne spominjam, dobro pa mi je ostal v spominu prvi stavek njegovega govora: »Ves svet je nabasan z dinamitom,« ki smo ga kvitirali vsi z bučnim smehom; Ganglu pa so se le narahlo nategnile ustnice na smeh in hipoma je bil zopet resen. Vinko je postal po uvodu kmalu korajžen in prav gladko je razvijal svoje mnenje o dani temi.

Kako je po takih govorniških vajah Bertl pohvalil tega ali onega, smo bili na to pohvalo bolj ponosni, kakor če smo se v šoli odrezali še tako dobro, saj je ta pohvala prihajala iz tako dobrega, čutečega srca.

In ko smo se ob začetku novega šolskega leta sami sešli, da nadaljujemo v delu, kolikor moremo, tedaj je bil on daleč od nas in težko smo ga pogrešali.

Mi smo ga pogrešali, on pa je tistokrat morda že samcat korakal po prašni cesti proti Vipavski dolini.

»Kam, popotnik?«

»V Budanje! Učiteljevat!«

Ime cilju pota je pač vedel, pa ni poznal tega kraja. Ni se bil šel prepričati, kje si bo ustvaril novo gnezdo, ko je zapustil dom in znanec. Šel je, ker so ga tja poslali, šel je brez pomisleka, ker je vedel, da je povsod za idealnega učitelja dovolj dela, pa bodisi v lepem mestu ali v zadnji gorski vasi — in tam še največ.

Ob tem spominu mi mnogrede mislim na sedanje čase, ki niso v tem oziru prav nič podobni pravkar omenjenim.

Toda, če bom vzbujal spomine, bom predolgovezen. Tudi mi ta uvod ni povšeči. Kaj hočete prijatelji! Potrpajte z menoj! Tudi vam gotovo misli rade pohite nazaj.

Morda bi pa pričel takole:

Mož prijaznega, dasi resnega obraza, koraka proti svetišču, kjer se zbira k pouku mladina, njegova ljubezen, njegov zaklad. Vstopi. Otroci vstanejo, zardé jim lica, zasvetijo se oči. Mal deček ga ljubeznivo gleda, se skrivaj dotakne njegovega klobuka, deklica njegove sukne. Vse je živo, veselo, saj je med njimi mož, ljubezniv v besedi, dober in blag v vsem svojem dejanju, njih stari znanec iz »Zvončka«, med njimi je mož, ki ga

ljubi vse, deca in učiteljske: višji šolski nadzornik, dvorni svetnik Engelbert Gangl.

Vse njegovo življenje je en sam velik dan uspešnega dela, ki mu ga je narekovala srčna potreba ter ljubezen do stanu, naroda, domovine in mladine.

Gangl je pravi ljubitelj mladine, in mladina blagoslovlja svojega ljubljence, zakaj naša je v njegovih delih pot k zlati zibelki njegovih duševnih lepote, kjer ni teme, temveč samo beli dan, prešerno velikonočno solnce in velik up.

Mladina ga blagoslovlja, saj jo vodi tja, v jasne daljine, kjer klijejo, oddaljene od zemeljskega prahu, na cvetočem vrhu njegove pomladne rože, njegove pesmi, vzete s pedagoškim razumevanjem iz njihovih mladih duš, saj jih vodi po beli cesti do cvetočih vrhov, da uživajo z njim lepoto, resnico in dobroto. Mladina ga zato ljubi, mu je hvaležna, ga blagoslovlja...

In prav ima. Planil je z vso svojo gorko dušo v sicer navidezno omejeno, a vendar tako brezmejno široko učiteljsko življenje.

Poleg lepega in težavnega dela, ki mu ga je nalagala stanovska dolžnost, je zastavil na vseh straneh svoje delo, ker mu je velevala neubitna volja in srčna potreba, da koristi.

Pa se je potopil v globine svoje pevske duše in je iz nje natrosil na veliko pisano polje najkrasnejše cvetice, ki jim je kot prvemu daru slovenski mladini tako prav dal ime »Pisanice«.

Vsa naša mnogobrojna mladina je nabirala in še nabira na njem po svoji dragi volji sladko strd volje in značajnosti, srčnega veselja, vere v lepoto in dobroto.

A dela za mladino mu ni bilo nikdar dovolj! Urejeval je zopet oživljeno »Gaberščekovo knjižnico za mladino«. Ko pa je ta prenehala, se je ozrl že po novem delu. Njegovo dete je mladinska knjižnica, ki jo izdaja »Društvo za zgradbo Učiteljskega konvikta«. Skoro dobesedno noč in dan je delal in napolnil to knjižnico s sedmimi zvezki svojih zbranih spisov za mladino. Ima pa še gradiva za najmanj toliko in več zvezkov, le žal, da je s stanovskim delom tako jako zaposlen, da mu za zbiranje in ureditev tega gradiva nedostaja časa.

V letu 1905., ko smo odkrili našemu pesniku prvaku dr. Francetu Prešernu njegov spomenik, je to slavje počastil s knjižico »Slava Prešernu«, kjer je v mladini razumljivi obliki odkril vse, kar jo more zanimati o tem velikanu-pesniku. Knjižica je izšla v dveh natiskih.

In leto 1900! Kar vidim jih, žareče oči ukaželjne mladine, pričakujoče nestarno prve številke mladinskega lista »Zvončka«, ki mu je idejni oče Eng. Gangl.

Koliko duševnih sil je zbrala in vodila tu njegova roka, koliko jih je ustvarila ob urejanju »Zvončka!« Koliko čiste veselja zajema že 23 let mladina iz tega našega najboljšega mladinskega lista! Koliko pogona k smotrenemu, koristnemu delu je že črpala iz njega!

Pa ni še vse! Z neizmerno ljubeznijo in večšo pedagoško roko je zbral in pisal snov za ljudskošolska berila. Tako je dal mladini »Drugo berilo in slovnico« in »Tretje berilo«, ki sta bila do prevrata v rabi. Deloval pa ni samo na teh dveh berilih. Šolska oblast v Trstu je spoznala njegove izredne pedagoške zmožnosti, zato mu je poverila načelstvo odseka za spisovanje osnovnošolskih čitank za bivšo Primorsko.

Ob prevratu je takoj mislil, da treba novih čitank, ki bodo ustrezale novemu času, novim razmeram. Prva osnovnošolska čitanka po prevratu je bila Ganglova »Druga čitanka«. Pa to ni zadoščalo neumornemu delavcu. Obložen z delom do utrujenosti, je drage volje prevzel glavno uredništvo »Šolskega lista«, ki naj bi bil nekaka priprava za ostale čitanke. Strastnemu delavcu tudi to še ni bilo dovolj. Vsem pozneje izdanim štirim čitankam je bil glavni urednik — Eng. Gangl.

Njegova ljubezen do mladine je neizčrpna. Da pospeši čimprej z njo zidavo doma, kjer naj bi bivali in se vzgajali učiteljski otroci, zlasti učiteljske sirote, zgradbo »Učiteljskega konvikta« v Ljubljani, je podaril svoje mladinske spise zidavi v prid in stopil društvu za zgradbo na čelo kot predsednik, ki se neumorno trudi, da pridobi čimprej grotinih sredstev, da realiziramo z njimi to plemenito namero.

Kolike so zasluge jubilarjeve na šolskem polju sploh! Kdaj pa se je osnovno

šolstvo tako razmahnilo kot baš pod njegovim vodstvom! Koliko novih šol, novih razredov! S ponosom lahko rečemo, da je bila pod njegovim vodstvom zlata doba razmaha osnovnega šolstva.

Kakor iz vodomet, ki poganja svoje vode kvišku in se te vode vračajo nazaj k izvoru, da nikoli ne usahne njegova sila, tako vro iz tega razmaha našega osnovnega šolstva sedaj močni vrelci znanosti in omike, ki zajemajo iz nje tisoči in tisoči slovenske mladine duševne zaklade, pa jih razširjajo in bodo razširjali rod za rod tako, da bo blagodat tega njegovega uspešnega dela neizčrpna kot neizčrpan vodomet.

Vse to veliko svoje delo za šolo, za mladino je opravil v svoji znani skromnosti tiho; levica ni vedela, kaj je delila desnica. In sadovi tega dela so morali dvigniti njegovo skromnost v zasluženo luč.

Kakor je služil doslej mladini in svojemu narodu, tako služi še danes kot učitelj, vzgojeslovec, pisatelj in pesnik.

Vse to in še mnogo, kar nisem mogel tu navesti, je storil kot najidealnejši mladoljub.

Ni moja naloga, da ga vsestransko opišem kot odličnega prosvetnega delavca. Bodi mi le dovoljeno, da navedem samo še nekaj njegovih ostalih del.

Iz luči in teme: Veliki trgovci; Trije rodovi; Beli rojaki; Moje obzorje; Materine sanje; Dva svetova; Dedščina; Trpini; Dolina solz; Katka Poljakova; Sin (ki so prevedene na češčino in hrvaščino); Sad greha, uprizarjeno med ameriški Slovenci v Čikagi; Singa; Veseli ljudje; dalje naj izmed prevedenih del omenim Egmonta, Ugrabljeni Sabinke; izmed oper: Prenočišče v Granadi; Afričanka; Puščavnikov zvonček; dramatisacijo Prešernovega »Krst pri Savici«, ki je bila uprizarjena na ljubljanskem odru ob 100letnici Prešernovega rojstva. Vse to in še mnogokaj je sad njegovih delavnih dni.

Koliko njegovih del strokovne, kritične, pripovedne in pesniške vsebine pa je raztresenih po raznih znanstvenih in leposlovnih listih! Naj omenim le nekatere: »Popotnik«, »Učiteljski Tovariš«, ki ga je urejal 20 let; »Edinost«, »Ljubljanski Zvon«, »Dom in Svet«, »Slovan«, »Slovenka«, Vestnik Idrijske sokolske župe, Sokolski vestnik, Slovenski Sokol, Sokolič Vrtec itd.; koliko prevodov v Glasbeni Matici itd.

Od preprostega učitelja v Budanjah do višjega šolskega nadzornika in dvornega svetnika, to je en sam delavni dan njegovega bogatega življenja, polnega snovanja in zlatih sadov.

Ob tem svojem prazniku dela, ob svoji rojstni petdesetletnici s ponosom in zadovoljstvom lahko gleda na svoje življenje. Z istim ponosom in iskrenim zadovoljstvom pa gledamo na to življenje tudi mi, zakaj Gangl je bil naš, je naš in ostane naš.

Mladina, ki ga spoštuje in ljubi, tovariši, ki vemo kdo je in kaj je Gangl, mu v veselju jubileju kličemo: Kakor doslej, tako Te spremljaj poslej neubita volja v delu za resnico, pravico, lepoto in dobroto! Bodi to vedno tako! Na mnogo leta!

Andrej Rape.

Narod, ki ne ljubi šole, je svoj sovražnik.

E. G.

Urednik »Zvončka« in njega ustanovitelj.

Oblačne nedelje je bilo tisto popoldne po vseh Svetih leta 1892., ko sem se bil namenil v rodbinskih zadevah domov. Proti večeru sva stopala s tovarišem A. Skalo iz Vipave na Vrhpolje. Vsa dolina je dišala po — moštu, ki je kipel v kletih, in pogled po prijaznih gričih je iskal sočnega zelenila — zama. Bližala se je zima z vsemi glasniki. Tovariš, ki me je spremljal, je tudi poskrbel, da je bil o mojem prihodu na Vrhpolje obveščen tedanji učitelj v Budanjah E. Gangl — pesnik Rastislav in Dolenjec, kakor se je bil malo časa prej prikazal v literarni javnosti.

Res, nisva se s tovarišem Skalo dolgo mudila na Vrhpolju pri »Starejšinovi«, ko plane v sobo nežen mladenič, odločnega pogleda, a še odločnejše be-

sede in nastopa — ščipalnik na nosu — mladi pesnik Rastislav.

Kmalu sva se zapletla v tedanje literarne novosti, obravnavala, kakor se spodobilo in ne spodobilo novostujarje in starostujarje ter menjevala o njih osebne nazore. Kolikor se še spominjam, sem bil v marsičem različnega mnenja s pesnikom, ki smo ga vsi občudovali in cenili in o katerem je trdil tov. Skala, da vidi svet drugače kot mi navadni ljudje. Zaradi »drugače« in »navadni« ljudje se naše mnenje ni strinjalo. A to pesnika ni plašilo. Nasprotno. Še danes se mi zdi, kakor da so ga moji pomiselki vzpodbujali, da je razkrival svoje nazore do meni dotlej neznanе globine, kjer sva s tovarišem videla pesnika-človeka in umetnika, kakor je še danes E. Gangl.

Tisti dan sem ga videl prvič, dotlej sem čital vse njegove publikacije, a še danes — po 30 letih občenja in občudovanja ne morem reči, kaj je napravilo name ugodnejši vtis — njegove pesmi ali pesnik sam s svojimi nazori.

Ni bilo še pozno, ko smo se ločili: Skala po lepi, a temni cesti domov v mirno dihačo vipavski trg, midva pa tudi vsak po veliko neugodnejši poti domov. Pesnik je imel na polovico bliže, a slabšo pot v Budanje, kot jaz v Orešje. Danes vem, da sva došla oba pod streho brez posebne nesreče; le name so se hudovali doma, da sem zamudil družbo in večerjo, a Rastislav se mi je smehljaj, ko sva se videla drugič, in trdil, da je opazil šele jutraj, da mu nedostaja pri obleki nekaj preveč — gumbov. »Ali tudi po poti nisi nehal z dokazi in dokazili?« sem ga podražil in oba sva se smejala.

Poznejša leta so naju družila vedno tesneje ob »Učit. Tovarišu«. Gabrščkovi knjižnici za mladino i. dr., najtesneje naju je pa združil »Zvonček«.

Daleč tam poleg sivega Nanosa, ki danes ni samo siv, marveč tudi zaseden — ne za večno — smo se leta 1899. tudi pomikali bližajoči se zimi pod hladna krila, ko dobim iz Ljubljane list z znano markantno pisavo in v listu markanten takoj začetek: Nekaj novega! Čuj! Mladinski list nameravamo izdajati. Prva številka izide ob Novem letu 1900. Pričakujem, da mi ne odrečeš pomoči, marveč me v kratkem razveseliš s čim obilnejšo pošiljatvijo mladinskih spisov...

Tako nekako smo začeli z »Zvončkom«, dasi sem E. G. odpisal v popolnoma pesimistiškem smislu, dvomeč o prospanju lista radi domače konkurence. No, list »Zvonček« je res izšel ob Novem letu v veliko veselje naše mladine in ponos slovenskega učiteljstva. Še danes mi veselo zaigra srce, ko motrim odlično vrsto tako odličnih sodržnikov v prvem letniku. Urednik E. G. sam je pod raznimi psevdonimi napisal listu: Pozdrav, Božične sanje, Pravljica o dečku in angelčku, Naš dedek, Materina molitev, Molčeča Anka, Prešernu i. dr. Moji dvomi se niso uresničili. »Zvonček« je veselo pozvanjal, zvončkljal in zvonil ter prizvonil v sedanjem 24. letniku v sedanjo bohotnost, popolnost in lepoto. Početkoma so se nasprotniki spodbikali celo ob listovem imenu: »Zvonček« spominja na Zvon — Ljubljanski Zvon. Tudi pomemben strah. Kaj! Pomemben za sovraštvo nasprotnikov je samo povod. V listu je Gangl nosil alelujo pri velikonočni procesiji. (Tudi to so mu že očitali.) Vrstili so se njegovi fantje od fare ob mnogih ličnih pesmicah, ki nas po raznih čitankah še danes spominjajo mlajših dni in drugačnih časov. Omenim naj med drugimi samo letnik 1906., kjer so priobčeni ti-le urednikovi prispevki: Štiri dobe, Otrokove božične sanje, Na saneh, Štirje domovi, Prošnja, Ptičice se uče peti, Drobtinice, Pokop, V šolo, Oblaček, Pozdrav, V boj! Solnce na potovanju, Prvi korak, Zopet v šolo, Lenuh, Kužek, S potil Gospodinja Ivanka Ali letnik 1907. z dolgo vrsto pesmic: Pot k materi, Svoji hčerki, Vrnitev, V hribih, Vlasta in Vidka, Ciganček, Minka in račice, Sirota na polju, Zjutraj, V kot! Kosec, Užaljena kozica, Med cveticami, Slovo od paše, Zvezde, Niko, Na konjiču, Učeni Miha ter pripovesti: Dve pismi in Bolna Minka.

Preobširen bi bil ta sestavek, ko bi hotel imenoma našeti urednikove sestavke v vseh letnikih »Zvončka«. Pesnik mladinskih Pisanic se je razvil v »Zvončku« v pesnika proroka: Domovina, vedno mislim na te in na neosvobojene brate.

List je donal moje povestice s slikami, danes se širijo po njega predalih temeljiti spisi naše lepe domovine z izvrtnimi ilustracijami — celo v kotičku gospoda Doropoljskega, ki se zna tako ljubko pošaliti z mladimi dopisovalci.

Probudivšemu »Zvončku« so pomagali na noge starejši pesniki in pisatelji, a poleg njih je silil na dan bujni naraščaj na nova pota. Danes imamo lepo kolo dičnih sodržnikov in sodržnic ter se radi teh ni bati za obstanek lista. Drugače je bilo ono zimo, ko si je pesnik Rastislav poiskal golobico in zletel z njo na jug, da vidi, če se njemu in nam že bliža pomlad, pa mi je pisal tik pred odhodom: »Pošli, kar si obljubil, sicer ta številka »Zvončka« ne izide.« Poslal sem in »Zvonček« je zvonil uredniku pozdrav o srečni vrnitvi z Jadranske obali, kjer je pisal sonete o sinji Adriji ter zasanjal med sladkimi in kratkimi medenimi dnovi — tja v nadaljno bodočnost naše Adrije in senci belega orla. Nikjer in nikdar ni pozabil »Zvončka«, kakor da je otrok njegove lastne obitelji.

Dr. Fr. Lampe mi je nekoč priznal naravnost, da ima svoj list »Dom in Svet« tako rad kakor bi bil njegov sin. Isto in vsaj v enaki meri lahko trdi to E. G. o »Zvončku«.

V letu 1910. ga je blagor naroda vabil v neko drugo službo, kjer bi drugače koristil domovini. Mož se je resno pripravil na važni posel, a skrbel ga je »Zvonček«. Srečala sva se ob Zaveznem zborovanju v Novem mestu. Občudovali smo njegov zanosni govor, osnovan in proizvajan kakor ga zna samo on — E. Gangl — govor o učiteljski bedi. Vse je bilo navdušeno, celo govorniki strokovnjaki so nam čestitali, da imamo, ko ne vemo, kaj imamo — E. Gangla. In ob največjem navdušenju, ko je briljiral njegov govorniški talent, je mož mislil na bodočnost, skrbel za svoj »Zvonček«, ki ga bo moral vsaj začasno ostaviti in ga ne bo mogel več podpirati kakor sedaj. Rekel mi je: »Zlasti radi »Zvončka« bi še mnogo rad govoril s teboj.«

Kolo usode se je zasukalo drugače. »Zvonček« in Gangl sta ostala združena in jaz z njima. Tudi mene se je ob 25 in 50letnici spomnil »Zvonček«, in ne dvomim, da gotovo na Ganglovo pobudo. Zato smo pa med vojno stopili prijatelji v kolo in ob Ganglovi 25letnici napisali več — ne času, temveč možu primernih čestitk in spominov. Ob te se je pa že tedaj obregnil sedanji Johannes Plebanus, češ: Nismo še slišali, da bi slavil 25letnico O. Župančič ali Finžgar, a slavil jo je E. Gangl! — Ali je tu več naivnosti ali zavisti, ne morem določiti. Gangl ni prav nič kriv, če smo se spomnili njegove obletnice mi, ki ga cenimo, prav tako nista Župančič in Finžgar nič manj zaslužna, če se je nismo mi in ne drugi. S tem veljava in zasluga literatova nič ne pridobi, samo njegova popularnost. S tem ne odrekamo veljave in odličnosti ne Župančiču, ne Finžgarju, ne Preglju. Svobodno jih pa na glas priznavamo komur hočemo in tudi E. Ganglu. Tako ostane najbrž i v bodoče, ko bomo in bodo praznovali razne obletnice v pobudo umetnikom, zavednost narodu — jugoslovanskemu, prosim! — in zadostilo sebi, ki se ne nehamo hvaliti, da ima narod tudi take sinove. Povelja od nikoder, prepovedi so zaman.

Z Učiteljsko tiskarno je dobil tudi »Zvonček« svoj stalni dom. Mnogo je bilo bolje, najsi tudi ne vsem prav.

Mirno in stvarno dopisovanje o vsebini lista nama je zmotila svetovna vojna. Urednika so pozvali na orožne vaje, pozneje na vojno, mene so priklenili k delu za občino in občinstvo. Nisva se poslovlila ustno, a vem, da se ni lahko ločil od »Zvončka« jeseni leta 1910. Ves čas, ko sem jaz urejeval lista 18. letnik, je bil z njim v stalni pismeni zvezi. Priobčil je v listu te-le prispevke: Vzdihi in ukaz, Drevo v cvetju, Otroci v cerkvi, Bog ter povestice: Po meso in moko.

Vremena so se zjasnila. Zasijala je zlata svoboda, ki je o nji že mnogo prej sanjal pesnik-prorok E. Gangl. Tako naglo je zablestela, da nam je nestalo ne le vida, temveč i sape. A ne Ganglu! Najlepše pesmice so pivrele tedaj iz njegovega srca, kakor bistri studenčki na zeleno livado po dolgi suši in vročini. Pesmice o zlati svobodi in zlati Jugoslaviji je prinašal »Zvonček« tiste čase po prevratu, ko je vse vriskalo, vse kipel v brezkončni navdušenosti in brez prave smeri: kam in kako? »Zvončekov« urednik je sedel za delovno mizo ter pokazal z odločno gesto: V kolo k bratom, k Srbom in Hrvatom! In tako ostani! Na

koncu si bo pa mislil kdo: sama hvala brez kritike, hvala brez konca in kraja. Kaj pa je tista vez, vzrok, tisto čustvo ki tako tesno spaja Gangla pesnika, pisatelja in urednika s slovensko, z jugoslovensko javnostjo, z občinstvom širom široke domovine? Ali ima poseben fascinujoč čar, neodoljivo moč? Ima jo, da, pa še kakšno! Odkritosrčno prijateljstvo in nesebično ljubezen. To je moč, ki ni naprodaj, ne na posodo, moč, ki je ne ukradeš in ne prodajš nikoli. Moč, ki seza iz srca v srce, ne kot simpatija lahko in površno, marveč globoko prepričevalno. Sto src ena ljubezen, sto priseg ena vera, sto bratov en rod, sto misli ena težnja na vsem, kar je lepo, vzvišeno, koristno, dobro in pošteno, kar je naše in sveto, božje in človeško — za naš rod, za slovenstvo, za človeštvo.

Ta odkrita, nesebična požrtvovalnost seza tik do mesijanstva — brez dobička, brez koristi — moralne ali gmotne, brez hlimbe in brez sovraštva, brez slave in brez sile — sama ljubezen, ki zmore vse.

To globino, ki je ne kaže vsak genij, izpopolnjuje še gladka vznešena, pesniška beseda, v pisavi lep slog, ki ga obvladuje najlože belokranjsko narečje našega jezika; poleg tega pa še toliko umetniške zaokroženosti, takta in jedrovitosti, da ni mogoče reči o nobenem njegovih umotvorov: škoda, da ni imel boljšega mojstra! Še vsakemu je bil kos. Koliko! To pove umetniška, stvarna kritika. Nestvarnih je pesnik doživel že preveč.

Meni je srce olajšano, da sem ob ti priložnosti napisal te spomine, ki želim, naj bi bili slavljencu vsaj tako v spodbudo kakor so ljubi meni — ko kličem z njegovimi lastnimi besedami, izrečenimi, ko je odhajal še mladenič na Dunaj in smo mu namigavali, da ga pokvari vlemesto ob Dunajščici, pa je odvrnil: »Ali se vrnem tak, kakor sem, ali se sploh ne vrnem.« Danes ob 50letnici pa: Nikar se ne vračaj! 50. leto Ti bodi mejnik na potu k popolnosti, na potu še večjih in največjih uspehov! Naprej!

Ivo Trošt.

Sola bodi vsem enako pravična mati!

E. G.

Gangl — pesnik.

V dobi bogoiskateljstva — kakor nazivajo literarni esteti današnji pesniški razmah — ni hvaležno raziskovati preko neopredeljenega verbalizma in psihološkega simbolizma dobo devetdesetih let, v katerih je le Medved s svojo samoraslostjo kril prehod ob Kobarida in Rimskih Toplic do ljubljanske cukrarne. Literarna zgodovina označuje to dobo z epigonsko liriko, in res se je zgodilo, da so izšli v tistih letih liriki-učenci, ki so posnemali svoje močne prednike v obliki in vsebini, ne zavedajoči se prevratnega literarnega ozračja, ki se je že javljalo pri drugih narodih.

Tudi Gangl je sprva krenil to pot. »Iz luči in teme« nas v liričnih momentih spominja Stritarja in Gregorčiča, le da je Gangl mestoma v izrazih popolnoma svoj; Gregorčič je tako liriko takol mehko izmuzical, da je pesem naslonil čisto na narodno poezijo: narod pa je kriticke kmalu sprejel kot svoje. Dasi tedaj začetnik, je pa tudi Gangl v tej svoji zbirki globoko čuvstven (V mraku, Nemi listi); baš tisti motivi so posebno vznešeni, pri katerih se ne spušča v miselnost, temveč ostaja res pevec.

»Moje obzorje« Gangla še ni tako dvignilo, kakor bi bilo pričakovati po njegovem splošnem razmahu, dasi je vpisnjena v knjigi popolna zrelost. Naslov knjigi ni skladen, kajti Gangl tu pri pesmih še ni pokazal celotnega svojega obzorja; razodel ga je pozneje v posameznih številkah naših revij in v svoji dramatik. Moč Ganglova izkipi čisto na široko in bralcu je, da bi šel z njim po vseh njegovih vprašanjih razuma in srca.

Končno je Gangl potopil vsa čustva v lirično bol za svoj rodni dom. V posameznih številkah »Ljubljanskega Zvona« in »Slovana« je dal duška svoji veliki ljubezni; posebno tri sonate »Dome«, »Sonata o življenju« in »Sonata o domovini« ga razkazujeta dovršena. Ta pesniška trilogija, ki se zliiva z belokranjskih gorik preko trpke življenjske resnosti v silno in neomahljivo ljubezen do lastnega juga, je najlepši in najpopolnejši izraz Ganglove notranjosti. In dejal bi, da se je Ganglu ravno tu odprlo pesniško obzorje in se dvignilo in razširilo v »Sonati o domovini«. »Dom« je rahla vez epične in lirične Bele Krajine. Ganglove rojstne zemlje, kjer se solnčijo